

Nova izdanja – metodička kritika / New editions – methodological reviews

KONTEKST PREDŠKOLSKE USTANOVE

Biserka Petrovič-Sočo: *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*, Mali profesor, Zagreb, 2007.

Ovom knjigom nastoji se pridonijeti teoriji ranog odgoja i obrazovanja djece od prve do treće/četvrte godine života u institucijskim uvjetima radi boljeg shvaćanja važnosti istraživanja razvoja djece u jaslicama, koja su kod nas ali i u svijetskim razmjerima prilično deficitarna.

Knjiga se sastoji od pet poglavlja od kojih su prvo i posljednje uvod i zaključak, a preostala poglavlja nose iscrpne naslove, podijeljene u nekoliko podnaslova. Dakle, struktura je sljedeća: Uvod, Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje djece-povijesni razvoj, određenja i svojstva (šest podnaslova), Pregled dosadašnjih istraživanja konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje djece (dva podnaslova), Dimenzije konteksta ustanove ranog odgoja i obrazovanja djece (šest podnaslova), Zaključna razmatranja. Na kraju svih poglavlja nalazi se opsežan popis literature, prilozi i sažetak.

U uvodu autorica odmah ide u jezgru teme. Istražujući kontekst življenja, odgoja i razvoja djece u dobi od treće/četvrte godine u institucijskim uvjetima, autorica nastoji pridonijeti teoriji ranog odgoja i obrazovanja u nas i to iz razloga što su istraživanja procesa odgoja, njege, obrazovanja i razvoja djece u jaslicama deficitarna i u našim i u svjetskim razmjerima, a broj djece uključene u ove ustanove u cijelom svijetu je stalno u porastu. Bez velikog ulaženja u detaljne opise, u kratkim crtama iznesene su osnovne značajke svakog poglavlja. Takvim jezgrovitim stilom pisanja i priopćavanja osnovnih informacija o problematici autorica je ostavila dovoljno prostora čitatelju za kreativno promišljanje o onome što slijedi. U procesu definiranja pojma *institucijski kontekst* dr. Sočo se priklanja određenju koje nudi Reggio pedagogija, po kojem je kontekst institucije «živi organizam», odnosno složen, dinamičan sustav, interaktivna mreža socijalnih, kulturalnih, fizičkih (ekoloških) i vremenskih odnosa s kojima je dijete u stalnom međudjelovanju, jer kontekst djeluje na dijete i obratno.

Drugo poglavlje vodi kroz povijesna shvaćanja djeteta od 15. st. pa sve do današnjih dana. Korištena je iscrpna znanstvena literatura temeljem koje autorica vrlo precizno razlaže kako je tekla pojava i razvoj jaslica u Hrvatskoj i svijetu.

U ovom poglavlju autorica razlikuje tri povijesna razdoblja jaslica, a to su: medicinsko doba (do 80-ih god. 20. st.); poučavateljsko doba (od 80-ih do 90-ih god. 20. st.); suvremeno doba (nakon 90-ih god. 20.st.). U okviru tih razdoblja navodi njihove značajke i čimbenike koji su utjecali na prijelaz iz jednog u drugo razdoblje.

U prvom povijesnom razdoblju, koje nosi naziv *medicinsko doba*, osnovna zadaća jaslica bila je isključivo čuvanje djece, što je prikrivalo mogućnosti osiguravanja kvalitetnog života za djecu. U tom prvom razdoblju razvoja jaslica, brinulo se da djeca budu zdrava, sita i čista dok se za odgojno prepuštao roditelja. Drugim riječima, u čitavom procesu čuvanja djece postojao je svojevrsan klinički stav koji je u velikoj mjeri jaslicama davao konotaciju bolnice i isključivo zdravstvene njege djece dok su ostali odgojno-obrazovni elementi bili potpuno zanemareni, jednako u svijetu i kod nas.

Drugo razdoblje pod nazivom *poučavateljsko doba* bilo je naprednije od prethodnog, ali još uvijek nedovoljno prikladno za sveobuhvatan razvoj djece. Naime, tada se vjerovalo da je dijete malo i nemoćno biće, ovisno o odrasloj osobi, koja mu može prenijeti znanje poučavajući ga. Glavni savjet, koji se tada dijelilo odgajateljima, bio je da sa svakim djetetom treba ostvariti, individualno i neometano, izravnu socijalnu interakciju barem desetak minuta dnevno, međutim to se u svakodnevnoj praksi događalo u nedovoljnim količinama. Primjerice, odgojitelji bi se sa svom djecom viđalo u kupaonici kako rutinski premataju najmlađu djecu, a da s njima pritom ne komuniciraju, ili na tepihu, kako cijeloj skupini djece istodobno čitaju i pokazuju slikovnice u određeno vrijeme dana. U skladu s time, odgojitelji nisu pridavali dovoljno pažnje okruženju djece te je organizacija prostora bila vrlo fiksna i strukturirana s krutom vremenskom organizacijom aktivnosti. Cjelokupni se odgojno-obrazovni proces zbivao unutar prostora jedne odgojne skupine pretrpane djecom, izolirane od ostale djece i odraslih, dok su veliki nefunkcionalni predprostori i hodnici bili prazni.

U zadnjem suvremenom dobu razvoja jaslica temeljno određenje institucijskog konteksta se povodi za percepcijom po kojoj se kontekst ustanove ne vidi samo kao servis i davanje usluga korisnicima, već se na instituciju gleda kao na forum u građanskom društvu gdje se djeca i odrasli međusobno susreću i participiraju u projektima koji su značajni kulturalno, socijalno, politički i ekonomski pa su ove ustanove društveno i socijalno solidarne s kulturnom i simboličkom važnosti, pružajući djeci stimulativno okruženje, organizaciju koja uči, odnosno postaju ustanove koje odgajaju, njeguju i obrazuju djecu prilagođavajući prostor i vrijeme potrebama djeteta i njegovog razvoja, utirući put daljoj kreativnosti i otvorenosti u izgradnji predškolskog kurikulumu i konteksta ustanove. No, ono što nedostaje u cijelom tom povijesnom pregledu su podatci o istraživanjima kojima se pokušalo ustanoviti u kojoj su mjeri ljudi, koji su odrastali u jednom od ta tri razdoblja, međusobno slični ili različiti jer bi se na taj način dobio jasniji uvid u prednosti i nedostatke svakog od navedenog jasličkog doba. Naime, djecu odgajamo za danas

i sutra. Stoga nije nebitno kakvi su ljudski potencijali proizašli iz tih jaslica jer samo na temelju takvih istraživanja možemo donijeti zaključke u kojoj je mjeri nešto dobro ili loše za djecu koja dolaze. Dakle, unatoč iscrpnoj literaturi, ne samo u ovom poglavlju već i u cijeloj knjizi, ne bi bilo na odmet da je autorica barem dala naznaku takvih ili sličnih pitanja jer bi onda knjiga imala veću vrijednost u znanstvenom smislu i svakako bi bila veći izazov za čitatelja.

U nastavku drugog poglavlja saznajemo koje su odrednice i svojstva institucijskog konteksta te kakav je međuodnos konteksta i kulture u kojoj se kontekst realizira. Sve što autorica navodi u okviru tog dijela poglavlja također je potkrepljeno brojnim primjerima iz literature, a osnovnu misao svakako čini određenje konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje kao «živog organizma» koji djeluje kao interaktivna mreža socijalnih, kulturalnih, ekoloških (fizičkih) i vremenskih odnosa s kojom je dijete u stalnom međudjelovanju. Ta definicija konteksta, preuzeta od Stolla i Finka, svakako najbolje objašnjava što je to kontekst ustanove i kakva je njegova povezanost s djetetom, no ono što nedostaje jest mišljenje same autorice ove knjige, odnosno nedostaje njena vlastita definicija.

U trećem poglavlju nudi se iscrpan pregled svih dosadašnjih istraživanja konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje djece u razdoblju između 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća te u razdoblju od 90-ih godina do danas. Naime, autorica odabire prikaz istraživanja koja govore o osnovnim značajkama konteksta u kojem djeca borave, odnosno tim istraživanjima se nastoji pokazati hoće li kontekst institucije u svom ukupnom djelovanju pomoći ili odmoći djetetu u razvoju i odgoju, kako će se dijete u njemu osjećati, kakve će utjecaje primati, a sve to po mišljenju autorice ovisi o interakciji mnogih socijalnih, fizičkih, materijalnih, kulturnih, povijesnih, sociopedagoških, psiholoških i personalnih čimbenika koji se u različitim kontekstima i kod različite djece i odgojitelja kombiniraju na raznovrsne načine. Osnovna misao koja objedinjuje sve što je u ovom poglavlju izneseno jest svakako činjenica da je cjelokupno okružje koje institucija pruža djeci od iznimne važnosti za dječji socijalni i govorni razvoj.

Sva istraživanja, domaća i strana, koja autorica navodi, potkrjepljuju prethodno navedenu tezu, no postavlja se pitanje što je s umjetničkim i individualnim razvojem djeteta. Naravno, dijete je socijalno biće i razvoj govora i kretanja u jasličkoj dobi svakako su među prvim zahtjevima na koje polažemo pažnju u djetetovom razvoju (dakle da ih naučimo hodati i govoriti), ali mora se postaviti pitanje postoji li mogućnost umjetničkog razvoja u toj dobi te kakva vrsta konteksta odgovara toj tendenciji i na koji način se najbolje mogu uskladiti razvoj djetetove individualne i socijalne prirode kako bi ono moglo kvalitetno pristupiti procesu umjetničkog razvoja. Promotrimo li ponovo definiciju Stolla i Finka u kojoj spominju, između ostalog, kontekst kao mrežu kulturalnih odnosa, tada je nužno u to uvrstiti i aspekt umjetničkog razvoja kao preduvjeta dalje kreativnosti djeteta, jer je on svakako jedan od najvažnijih elemenata kulturalnih odnosa. Kultura, kulturalno su pojmovi koji pokrivaju vrlo široko područje i ukoliko kao znanstvenici

posežemo za korištenjem potonjih, onda ne smijemo zanemariti ni jedan element koji im pripada, pa tako niti onaj umjetnički. U navođenju mnogobrojnih istraživanja vezanih za kontekst ustanove bilo bi dobro da je autorica predložila na koje načine bismo u Hrvatskoj mogli djelovati na ostvarenje kvalitetnijeg konteksta predškolskih ustanova, na koje načine bismo mogli poučiti stručni kadar u vrtićima za znanstveno i analitično promišljanje o vlastitoj praksi odgojitelja radi mijenjanja stereotipa koji su još uvijek ponegdje ostali iz razdoblja medicinskog doba. Tako bi se u potpunosti realizirala organizacija koja uči, i to ne samo djecu, već u kojoj ćemo i mi odrasli biti aktivni učenici spremni na cjeloživotni odgoj i obrazovanje samih sebe kako bismo mogli svojoj djeci pružiti kompletniji razvoj.

Četvrto poglavlje sadrži dimenzije strukture institucijskog konteksta, a kao najvažnija se ističe socio-pedagoška koja uključuje odgojitelja, djecu te prostornu i vremensku dimenziju konteksta. U svemu tome odgojitelj ima ulogu svojevrsnog potpornja kojim podupire i pojačava dječje sposobnosti te se njegova uloga u ovoj knjizi shvaća kao stvaranje kvalitetnog socio-pedagoškog konteksta, tj. kao mreža recipročnih odnosa i očekivanja koja podržava i održava raznolike individualne i grupne procese, a oni potiču dječji odgoj i razvoj. Dakle, dok smo u prethodnom poglavlju većinom razmatrali vanjske odrednice, odnosno okvir konteksta, u ovom poglavlju autorica ide u samu srž konteksta bez koje nema njegove realizacije, a čine ju prije svega odgojitelj i djeca te njihov sukonstruktivan odnos i djelovanje. Davanje pozornosti odgojitelju i djeci za stvaranje konteksta za odgoj i obrazovanje ostvarivanje je utjecaja Reggio pedagogije i njene težnje k sukonstrukciji.

Autorica se odlučila za holistički (cjeloviti) pristup ovoj tematici kako bi čitatelje upoznala s osnovnim značajkama problematike, ističući najbitnije činjenice bez pretjeranog detaljiziranja te je na taj način pridonijela preglednosti i razumljivosti koju mogu prihvatiti ne samo znanstvenici i stručnjaci iz područja odgoja i obrazovanja, već i laici. Dakle, knjiga je prihvatljiva širokom i raznolikom krugu čitatelja i predstavlja razložnu osnovu za nadogradnju vlastitoga shvaćanja svih čimbenika koji se tiču konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje.

Antonija Jelinčić